

סדר
לימוד משניות
לעילוי נשמה

עם פירוש
רבינו עובדיה מברטנורא
ופירוש משנה שלמה

ניתן לקבל במייל:
mishna.shlema@gmail.com

או בטלפון 052-5802345

מותר להפיץ לצורך זיכוי הרבים
לא למטרות רווח

הקדמה

כל י"ב חודש וביום שמת בו אביו או אמו שקורין יארצייט מסוגל ללמוד משניות טהרות, והפרק כ"ד מן מסכת כלים שלושה תריסין הוא מסוגל יותר מפני שיש בו י"ז משניות וכל משנה ומשנה מסתיימת טהור מכלום או טהורה מכלום, וסוף הפרק בין מבפנים בין מבחוץ טהור. כך שמעתי בשם הרה"ק מק"ק רוזין ז"ל זי"ע, ומי שיש לו פנאי ילמוד הפרקים המתחילים באותיות שם הנפטר. ומשניות המתחילים באותיות נשמה הם לקמן בפרק ז' דמקוואות.

בספר עצי עדן ומעשה אורג מהרה"ק דק"ק קאמרנא שנדפס בק"ק לבוב בגליון המשניות, כתוב בזה הלשון: קיבלנו מרבותינו שקיבלו מדבן ורבן מאליהו ז"ל שבפרק זה פרק ז' דמקוואות מעלין הנשמה של הנפטר למקומה, לכן האבל כל י"ב חודש ילמוד בו לתקן נשמות אביו ואמו וקרוביו ואוהביו, וביארצייט וכיוצא. וראשי התיבות של שלושת המשניות הראשונות אי"ה, יש א"ו ה'דיח, וראשי התיבות של ארבעת המשניות האחרונות נ'ש'מ'ה': נ'פל, ש'לשה, מ'קוה, ה'טביל, ויכוין בלימוד משניות אלו להעלות הנשמה למזל עליון הנקרא אי"ה (ע"ד איה מקום כבודו, ור"ת של תיבת אי"ה הארת יסוד אבא, כך כתב בספר קהלת יעקב לרבינו מהר"ו זי"ע) (וע"ש בספר מעשה אורג שהאריך שם על דרך הקבלה) ובמשנה הרביעית נפל כו' שהוא ר"ת פ'זר נ'תן ל'אביונים יפריש צדקה להעלות נשמת הנפטר מפילתו ע"י הצדקה, ועל אביו ועל אמו ילמד זה הפרק בכל מוצאי שבת אחר ההבדלה, וכל י"ב חודש וביארצייט ובערב שבת קודם מנחה לעת הצורך להחיות נפש כל חי אמן, עכ"ל.

לעילוי נשמת מו"ר אבי
דוד שלום ב"ר שלמה דב וברכה
שיפמן ע"ה
נלב"ע בליל שבת קודש ל' סיון
א' דר"ח תמוז תשע"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הרבנית הצדקנית פעריל דבורה ע"ה
בת מורינו הרב ישראל צבי יאיר שליט"א
נלב"ע כ"ז סיון תשנ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מסכת כלים פרק כ"ד

משנה א'

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשָׁה תְּרִיסִין הֵם שלכל אחד דין שונה לעניין טומאה.
תְּרִיס הַכַּפּוּף המגן ומקיף את האדם משלושה צדדים, **טָמֵא מְדָרְס***
היות ושוכבים עליו בשעת מלחמה. **וְשִׁמְשִׁחְקִין בּוֹ בְּקִנְפוֹן** מגן
קטן ועגול שהנלחמים במשחק דו קרב מחזיקים בידם לשם הגנה, **טָמֵא**
טָמֵא מֵת כיוון שאין דרך לישב על מגן זה. **וְדִיצַת הָעֶרְבִיין** מגן קטן
שהערביים היו משתמשים בו לשם שחוק ומשחק, **טְהוֹרָה מִכְּלָוִים** כיוון
שאינו כלי לתשמיש:‏

* מדרס - מהו המדרס? מדרס זהו חפץ אשר נטמא ע"י זב שהוא בעצמו נקרא
אב הטומאה וכאשר הזב מטמא את החפץ, החפץ הופך גם הוא להיות אב
הטומאה היינו שיכול הוא לטמא אדם וכלים, ואיזה חפצים יכולים להיות
מדרס? רק חפצים המיועדים לשיבה, שכיבה או רכיבה, וכיצד יכול הזב לטמא
את החפץ על מנת שיהיה אב הטומאה בעצמו? ישנם חמש דרכים לעשות זאת
אם הזב עומד עליו או יושב עליו או שוכב עליו או נתלה עליו או נשען עליו
החפץ נטמא והופך להיות אב הטומאה בעצמו לטמא אדם וכלים כאמור ואז
הוא יקרא מדרס

משנה ב'

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשׁ עֲנָלוֹת הֵם. הָעֲשׂוּיָה בְּקִתְדָרָא שהיא קצרה ומוקפת
משלושה צדדים, **טָמֵאָה מְדָרְס**, כיוון שמיועדת לשיבה. **בְּמִטָּה** שהינה
ארוכה ורגילים להעביר בה סחורה, **טָמֵאָה טָמֵא מֵת** לפי שמיועדת
להעברת משאות ולא לשיבה ואף מי שיושב עליה אומרים לו עמוד ונעשה
מלאכתנו*. **וְשֵׁל אַבְנִים** שמעבירים בה אבנים, **טְהוֹרָה מִכְּלָוִים** שלפי
שבתחתית העגלה ישנם חורים גדולים הגדולים יותר מגודלו של רימון:‏

נקתדרא - שהיא קצרה ומוקפת
משלש רוחות
טמאה מדרס - דמיוחדת לשיבה
כמטה - שהיא ארוכה ומיוחדת
להניח בה פרקמטיא, והשוכב בה
אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו
ושל אבנים - העשויה להוליך בה
אבנים
טהורה מכלום - לפי שפרוזה
מתחתיתה נקבים גדולים כמציא רמון

* חפץ מסוים שניתן גם לישב או לשכב עליו אך בד"כ משמש לצורך אחר ולא לשיבה או לשכיבה אינו
מקבל טומאת מדרס אע"פ שניתן גם לשבת או לשכב עליו כי אנו אומרים לאדם זה (היושב או השוכב)
עמוד ונעשה מלאכתנו היינו שאנו מסתכלים למה משתמשים בו בד"כ ולפי זה קובעים האם החפץ הנ"ל
יקבל או לא יקבל טומאת מדרס כמו במקרה במשנה שאמנם ניתן לשבת או לשכב על עגלה העשויה כמטה
אך היות ובד"כ משתמשים בה לצורך העברת מטען אנו אומרים לאדם השוכב או יושב עליה עמוד ונעשה
מלאכתנו דהיינו שהיות ובד"כ עגלה זו משמשת להעברת סחורה ולא לשיבה או לשכיבה אין היא מקבלת
טומאת מדרס

רבינו עובדיה מברטנורא

שנסדקה טמאה מדרס - דכיון שנסדקה ואינה ראויה ללישה, מיוחדין אותה לשיבה
טמאה טמא מת - דכלי תשמיש היא
הבאה במדה - שמהזקת ארבעים סאה בלח שהן נוריים ביבש
טהורה מכלום - שמפני כובדה וגודלה אינה מיטלטלת מלאה, ואגן דומיא דשק בעינן דמיטלטל מלא ודיקן

שְׁלֹשׁ עֲרֵבוֹת כְּעֵין גִּיגִית הֵן. עֲרֵבָה מְשֻׁנֵי לֶגַע וְעַד תְּשַׁעָּה קִבְּבִין שְׁנֵסְדִיקָה גיגית שיש לה מקום קיבול לכמות של בין חצי קב עד תשעה קבין, אך היא נסדקה ולכן אין היא יכולה להחזיק נוזלים בתוכה, **טְמֵאָה מְדָרְס** כיוון שעכשיו היא משמשת לשיבה בלבד. **שְׁלֵמָה, טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת** היות ומשתמשים בה ללישה ולא לשיבה ואף אם מישהו יושב עליה אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. **וְהִבְאָה בַּמֶּדָּה** היינו תיבה גדולה שיכולה להחזיק ארבעים סאה, **טְהוֹרָה מְכֻלָּוִים** שהיות והיא כבדה אין רגילים להזיזה ממקום למקום והרי למדנו שרק דבר שרגילים לטלטלו בין שהוא מלא בין שהוא ריק כגון שק מקבל טומאה:

רבינו עובדיה מברטנורא

תיבה שפתחה מצדה - משמשת ישיבה עם מלאכתה, שיכולים להשתמש בה כשהוא יושב, בזמן שפתחה מצדה. משא"כ כשפתחה מלמעלן. והבאה במדה דתנינן במתניתין שהיא טהורה מכלום, אאינה מיוחדת למדרס קאי, דהטמאה מדרס אפילו באה במדה לעולם היא טמאה

שְׁלֹשׁ תְּבוֹת הֵן. תֵּבָה שֶׁפִּתְחָהּ מִצְדָּה, טְמֵאָה מְדָרְס כיוון שניתן לשבת עליה גם כאשר משתמשים בבית קיבול שבה. **מְמַעְעָן** אם פתחה הוא מלמעלה, **טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת** לפי שאין רגילים לשבת עליה אלא להשתמש בפתח שנמצא למעלה. **וְהִבְאָה בַּמֶּדָּה** שניתן להניח בתוכה ארבעים סאה, **טְהוֹרָה מְכֻלָּוִים** שמפני כובדה אין רגילים להזיזה ממקום למקום וכל זה כאשר לא רגילים לשכב על תיבה זו אך אם כן רגילים גם לשכב עליה אזי היא יכולה לקבל גם טומאת מדרס וכן הדברים גם לגבי הערבה הבאה במדה שבמשנה הקודמת:

רבינו עובדיה מברטנורא

תרבוסיים - כלים של עור כעין ארזים
של ספרים - מקוויים דם
טמא מדרס - גדול הוא וחזי לשיבה או למוזג עליה
שאוכלים עליו - כלי תשמיש הוא
ושל זיתים - שסוחטין בו הזיתים, לא חשיב כלי של תשמיש אדם

שְׁלֹשָׁה תְּרַבּוּסִין כלים עשויים מעור הדומים לארזים הן. **שֵׁל סִפְרִין** מקיזי דמים/ ספרי שערות, **טְמֵאָה מְדָרְס** כיוון שארזים אלו מיועדים לשיבת הלקוחות. **שְׂאוּכָלִין עָלָיו** תרבוסיים המשמש כשולחן שאוכלים עליו, **טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת** כיוון שאין רגילים לשבת עליו אך יש לו שם כלי. **וְשֵׁל זֵיתִים** תרבוסיים שפורסים עליו את הזיתים לפני שחיתתם, **טְהוֹר מְכֻלָּוִים** לפי שאינו נחשב לכלי:

משנה ו'

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשׁ בְּסִיסוֹת חפץ המשמש כבסיס לדבר אחר **הֵן. וְשִׁלְפִי** **הַמָּטָה** עליו מניח היושב במיטה את רגליו **וְשִׁלְפִי סוּפְרִים** המשמש כהדום לרגלי הסופרים, **טְמֵאָה מְדָרְס** היות ופעמים עומדים או נשענים עליהם. **וְשִׁלְ דִּלְפָּקִי** הבסיס של השולחן הקטן עליו מסדרים את המאכלים והמשקאות לפני הגשתם לשולחן, **טְמֵאָה טְמֵאָה מַת** לפי שאין רגילים לשבת עליו אך יש לו שם כלי. **וְשִׁלְ מְגִדָּרָה** הבסיס לארון הבנוי בצורת מגדל, **טְהוּרָה מְפִלְוִים** שעפ"י צורת בנייתו מובן שאין לו שם כלי. ❖

משנה ז'

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשׁ פְּנֻקְסוֹת פנקסים שכותבים עליהם **הֵן. הָאֲפִיפּוּרִין** לוח גדול שמניחים עליו חול רך ורושמים עליו וניתן גם לשבת עליו, **טְמֵאָה מְדָרְס. וְשִׁישׁ בֵּהּ בֵּית קְבוּלָה שְׁעוּה** לוח שמורחים אותו בדונג (חומר רך) וע"י הריטה בדונג רושמים עליו, **טְמֵאָה טְמֵאָה מַת** לפי שיש לה בית קיבול. **וְחִלְקָה** לוח חלק שרושמים עליו בדיו, **טְהוּרָה מְפִלְוִים** שאין שם כלי עליו. ❖

משנה ח'

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשׁ מְטוֹת הֵן. הַעֲשׂוּיָה לְשִׁבְיָה, טְמֵאָה מְדָרְס. שֶׁל זָגִין מיטה שמניחים בתוכה כלי זכוכית, **טְמֵאָה טְמֵאָה מַת** כיוון שיש לה בית קיבול. **וְשֶׁל סְרָגִין** מיטה שעליה בונים מרכבות / מיטה שסורגים עליה רשתות, **טְהוּרָה מְפִלְוִים** לפי שאינה משמשת את האדם. ❖

משנה ט'

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשׁ מִשְׁפָּלוֹת קופות / סלים **הֵן. שֶׁל זָבֵל** קופה שאיתה מוציאים זבל לשדות, **טְמֵאָה מְדָרְס** כיוון שניתן גם לשבת עליה. **שֶׁל תְּבֹן, טְמֵאָה טְמֵאָה מַת** לפי שלא ניתן לשבת עליה היות והיא פתוחה מלמעלה. **וְהַפְּחָלְץִי שֶׁל גְּמֵלִים** סל העשוי מחבלים, שמניחים על הגמל לצורך סחיבת משאות ויש בו חורים גדולים, **טְהוּרָה מְפִלְוִים** היות ויש בו חורים גדולים נחשב כמי שאין לו בית קיבול ולא ניתן גם לשבת עליו היות והחבלים ממנו הוא עשוי קשים הם ואי אפשר לשבת עליהם. ❖

בסיסאות - ואת כנו מתרגמין וית בסיסה

ושל דלפקי - כלי עץ שמשימים בו צלוחיות ואששות ואוכלים ומשקים, וממנו נוטלים ונותנים על השלחן. והבסיס שלפניו אינו לישיבה, אבל תורת כלי עליו

ושל מגדל - אוצר של עץ. ארמירא"ו בלע"ז

טהור מכלום - דלאו כלי הוא וצורתו מוכחת עליו

שלוש פנקסיות הן - העשוין לכתוב בהן. כמו חנוני על פנקסו

אפיפורין - לוח שמניחים עליו אבק של עפר וכותבים בו חשבונות. וגדול הוא וחזי לישיבה

שיש לה בית קבול שעה - לוח שטחין פניו בדונג ורושמין על הדונג בחרט

וחלקה - שאין בה שעה, וכותבים עליה בדיו, ואין לה בית קיבול

של זגים - שמניחים עליה כלי זכוכית

סרגין - עשוי המרכבות. בערבי קורין למרכב, סרג. ויש מפרשים, שמסורגים את השכבות. וטהורה מכלום לפי שאינה ממששי אדם

משפלות - קופות עשויות להוציא בהם זבלים לשדות

של זבל טמאה מדרס - לפי שדאיה לישיבה

והפחלץ - עשוי כעין מכבר מעשה רשת, והנקבים שלו רחבים יותר ממשפלת של תבן. ואינה דאיה אפילו לקבל תבן, שנקביה רחבים ביותר, וגם אינה דאיה לישיבה, שהבלים שלה קשים ואין דאויין לישב עליהן, הלכך טהורה מכלום

רבינו עובדיה מברטנורא

מפצים - כמין מחצלאות עשויות מחילף ומסבי וקנה וגומא וגמי וכיוצא בהן
ושל צבעים - שהצבעים נחתנים עליהם הבגדים
טמא טמא מת - שאינם מיוחדים לשיבה, אבל תורת כלים יש להן
ושל גתות - העשויות לכסות בהן ענבים וייתם

שְׁלֵשָׁה מַפְצִים מחצלות עשויות מקנים או מגומא הן. **הַעֲשׂוּיָה לְיִשְׁבִּיבָה**, **טְמֵאָה מְדָרָם** היות וניתן לשבת עליה. **שֶׁל צִבְעִין** שהצבעים מניחים עליו את הבגדים, **טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת** לפי שאינה מיועדת לשיבה. **וְשֶׁל גְּתוֹת** מחצלות שמכסים בהן את הענבים /זיתים בשעת הגתות, **טְהוֹר מְפָלִיזִים** לפי שאינו ממשמשי אדם / ד"א כל העשוי לחיפוי טהור (ת"י):

רבינו עובדיה מברטנורא

חמתות - נאדות של עור
תורמלין - כיסין גדולים של עור, שהרועה מניח הפציו לתוכן
המקבלים כשעור - המפורש למעלה בריש פרק כרים. החמת של שבעת קבים. והתורמל של חמשת קבין. וכל שכן אם מחזיקים יותר, דאו משמשים ישיבה עם מלאכתן. אבל פחות מכאן לא
ושל עור הדג טהורים מכלום - דכל הבא מכריות שבים, טהור

שְׁלֵשׁ חֲמַתוֹת נאדות העשויות מעור **וְשֶׁלֹשׁ תוֹרְמָלִין** תרמילי עור שהרועה מניח בו את הפציו הן. **הַמְקַבְּלִין בְּשֵׁעוֹר** אם החמת מחזיק שיעור הגדול משבעה קבים והתורמל חמישה קבים ויותר, **טְמֵאִין מְדָרָם** לפי שאז ניתן גם לשבת עליהם. **וְשֵׁאִינָן מְקַבְּלִין בְּשֵׁעוֹר**, **טְמֵאִין טְמֵאָה מֵת** לפי שבגודל כזה אין ראוי לשבת עליהם. **וְשֶׁל עוֹר הַדָּג** אם הם עשויים מעור של דג, **טְהוֹר מְפָלִיזִים** שכל מה שעשוי מבריה הגדלה בים אינו מקבל טומאה:

רבינו עובדיה מברטנורא

צשטיח - לטטוח בארץ לישב עליו
צתכריך הכלים - לכרוך בו את הכלים, כגון סכינים ומספריים ומחטים כדי לשמור
ושל רצועות ושל סנדלים - עור העומד לחתוך ממנו רצועות וסנדלים, טהור מכלום, דמחוסר מלאכה הוא. אבל רצועות המתקונות כבר, טמאות, כדמוכה במסכת נגעים פרק י"א

שְׁלֵשָׁה עוֹרוֹת הֵן. הַעֲשׂוּיָה לְשִׁטִּיחַ להניח אותה על הארץ ולשבת עליו, **טְמֵאָה מְדָרָם. לְתַכְרִיף הַכְּלִיִּים** לעטוף בו את הכלים כגון סכינים ומספריים כדי לשמורם, **טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת** שבזה שהוא כורך בהם זה מראה שיש להם בית קיבול. **וְשֶׁל רְצוּעוֹת וְשֶׁל סַנְדְּלִיִּים** עור שעומד להיחתך לרצועות או סנדלים, **טְהוֹרָה מְפָלִיזִים** היות ולא גמרו להכינם:

רבינו עובדיה מברטנורא

לולין טמא טמא מת - העשוי למסך לפני הפתח, טמא, לפי שהשמש מתעטף בשוליו לפעמים ומתחמם בו
של צורות - בגד שהוא ביד רוקם ובו מיני צורות כדי לראות בו לעשות כמותו בבגד אחר

שְׁלֵשָׁה סְדִינִין הֵן. הַעֲשׂוּיָה לְשִׁכְיבָה סדין שפורסים על המיטה, **טְמֵאָה מְדָרָם** היות ושוכבים עליו. **לְיִלְלוֹן** בד ששמים לכיסוי הפתח, **טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת** כיוון שפעמים שומר הפתח מתכסה בו כדי להתחמם על ידו ולכן יש לו שם כלי. **וְשֶׁל צוֹרוֹת** בגד שיש בו צורות שונות המשמש את הרוקם בתור דוגמא לעשות כמותם בבגד אחר, **טְהוֹר מְפָלִיזִים**, שאין עליו תורת כלי:

משנה י"ד

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשׁ מְטַפְּחוֹת הֵן. שְׁלֹשׁ יָדַיִם שאיתה מנגבים את הידים, **טְמֵאָה מְדַרְס** לפי שפעמים נותנה על הכסת וישן עליה **וְשֵׁל תַכְרִיךְ נִבְלֵי בְּנֵי לֹוי** - שהיו הלויים כורכים כלי השיר שלהן במטפחת. ודרך שאר בני אדם לעשות להן תיק של עור, ואף הן טהורים

להשתמש בה לשום צורך אחר ולכן אינה חשובה ככלי תשמישו של אדם:

משנה ט"ו

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשָׁה פְּרָקְלִינִין כפפות עשויות מעור **הֵן. שְׁלֹשׁ צְרִי חֲיָה וְעוֹף** כפפות של צידי חיה ועוף, **טְמֵאָה מְדַרְס** שפעמים הציידים נשענים עליהם. **שְׁלֹשׁ חֲנָבִין** כפפות של צידי חגבים, **טְמֵאָה טְמֵאת מֵת** לפי שפעמים הם מניחים את החגבים שנלכדו בתוך הכפפות הנ"ל. **וְשֵׁל קְנִיצִין** כפפות של מלקטי קוצים / המתעסקים בייבוש תאנים, **טְהוֹר מְכֻלָּיִם** היות והם משמשים רק להגנה על הידים ולכן אינם נחשבות ככלי:

משנה ט"ז

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשׁ סְבָכוֹת כעין כיפה העשויה רשת עם חורים שהנשים מניחות על ראשן **הֵן. שְׁלֹשׁ יִלְדָּה** סבכה של ילדה קטנה, **טְמֵאָה טְמֵאָת מְדַרְס** היות והוא ראוי לשיבה. **שְׁלֹשׁ זִקְנָה**, **טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת** היות וצורתו מוכיחה כי לא ניתן לשבת עליו*. **וְשֵׁל יוֹצֵאת לַחוּץ** סוּדָר, כעין צעיף שהנשים יוצאות איתו החוצה, **טְהוֹרָה מְכֻלָּיִם** כיוון שאין עליה תורת כלי. פירוש נוסף ליוצאת לחוץ - שהסבכה קרועה ורוב שערה של האשה נראה מחוץ לסבכה וגם במקרה הזה אין שם כלי לסבכה זו ולכן היא טהורה:

שְׁלֵ יָדַיִם טְמֵאָה מְדַרְס - לפי שפעמים נותנה על הכסת וישן עליה

וְשֵׁל תַכְרִיךְ נִבְלֵי בְּנֵי לֹוי - שהיו הלויים כורכים כלי השיר שלהן במטפחת. ודרך שאר בני אדם לעשות להן תיק של עור, ואף הן טהורים

פְּרָקְלִינִין - צורת יד של עור שנושאים צידי עופות כשהופסים בידיהן העוף, שקורין אשט"ד ואשפרו"ד, ובו יוצאים לצוד היה או עוף

טְמֵאָה מְדַרְס - לפי ששענו עליו

וְשֵׁל חֲנָבִים - ההולכים לצוד חגבים ונותנים אותם ב:

וְשֵׁל קוֹצִים - ללקט קוצים. ואת דגרסי של קיוצים, המייבשים פירות הקיץ, כגון העושים דגרות וצמוקים בשדה

סְבָכוֹת - כיפה שנושאות הנשים על ראשן, עשויה כעין רשת שיש בה נקבים דקין

שְׁל יִלְדָּה - ראוי לשיבה, ולכן טמאה מדרס

שְׁל זִקְנָה - מעשיה מוכיחים עליה שאינה ראויה לשיבה. ובתוספתא תניא, של זקנה טמאה מדרס, שאינה מקפדת עליה ופעמים יושבת עליה. ושל ילדה שמקפדת על כליה, אינה יושבת עליה, ולכן טמאה טמא מת

וְשֵׁל יוֹצֵאת הַחוּץ - סודר שנותנת הנשים על ראשן כשיוצאות לחוץ. ויש מפרשים, יוצאת החוץ, תרגום זונה נפקת ברא, כלומר סבכות של זונות

* בתוספתא מוחלפת השיטה ושם נאמר כי סבכה של זקנה מקבלת טומאת מדרס, שהיות והזקנה לא מקפידה על הסבכה שלה ופעמים היא יושבת עליה ואילו סבכה של ילדה קטנה טמאה טמא מת כיוון שהילדה מקפידה על כליה שלא יינזקו ולכן אין היא יושבת על הסבכה שלה

טְהוֹרוֹת - לפי שאין חשובות כלי. פירוש אחר, סבכות שנקרעו ורוב שער האשה יוצא לחוץ, שאין מקבלות רוב שער ראשה של אשה

שָׁלַשׁ קָפוֹת הֵן. מְהוּזָהּ שְׁטָרְיָה עַל הַבְּרִיָּה קופה רעועה שהניח על קופה יציבה כדי לחזקה, **הוֹלְכִין אַחַר הַבְּרִיָּה** שאם הבריאה טהורה כך גם הרעועה וכן לחילופין שאם הבריאה טמאה גם הרעועה טמאה. **קָטְנָה עַל הַגְּדוֹלָה** הניח קופה קטנה על קופה גדולה, **הוֹלְכִין אַחַר הַגְּדוֹלָה** היינו שהקטנה מקבלת את אותו הדין של הגדולה אם הגדולה טהורה כך גם הקטנה וכן לעניין טומאה. **הֵיוּ שְׁוֹת** אם שתי הקופות היו אותו דבר בגודל ובחזק, **הוֹלְכִין אַחַר הַפְּנִימִית** הקופה החיצונית מקבלת את דין הפנימית דהיינו שאם הפנימית טהורה כך גם החיצונית ואתוה דבר גם לעניין טומאה אם הפנימית טמאה גם החיצונית טמאה. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֶּף מְאֻזְנִים** טמאה, העשויה מתכת **שְׁטָרְיָה עַל שׁוֹלֵי הַמִּיחָם מְבַפְּנִים** שחיברה בתחתית המיחם מבפנים, **טָמֵא** כל המיחם עפ"י הכלל שלמדנו שהולכים אחר הפנימי. **מִבְּחוּץ** אם חיבר את הכף בתחתית המיחם מבחוץ, **טָהוֹר** המיחם טהור. **טָרְיָה עַל צְדָה** אם חיבר את הכף על דפנות המיחם, **בֵּין מְבַפְּנִים בֵּין מִבְּחוּץ, טָהוֹר** כיוון שבמקרה כזה הולכים אחר הגדול והמיחם נחשב לגדול:

מְהוּזָה - בגד ישן ובלוי
שְׁטָרְיָה - כמו שטלאה. מלשון טלאי על גבי טלאי. כלומר ששם הישנה טלאי על החדשה
הוֹלְכִים אַחַר הַבְּרִיָּה - דנין אותה כדנין הבריאה, אם טמאה טמאה, ואם טהורה טהורה
קָטְנָה עַל הַגְּדוֹלָה - בין שתיהן מהוהות בין שתיהן בריאות
הוֹלְכִים אַחַר הַגְּדוֹלָה - ואם הגדולה נקובה כמוציא רמון שבשבידה כזו נטהרה, גם הקטנה המחוברת עמה טהורה אע"פ שהיא שלימה. ואם הגדולה שלימה והרי היא מקבלת טומאה, אף הקטנה המחוברת עמה טמאה אע"פ שהיא נקובה במוציא רמון
הוֹלְכִים אַחַר הַפְּנִימִית - אם טמאה הפנימית טמאה החיצונה, ואם הפנימית טהורה החיצונה נמי טהורה
ר' שמעון אומר כף מאזנים - לפרושי מלתא דתנא קמא קאתי. ובכף מאזנים של מתכות טמאה איירי, דאם טלאה בתחתית המיחם מבפנים, טמא המיחם, ואם טלאה מבחוץ, טהור המיחם

טָרְיָה עַל צְדָה - שהדביק הטלאי על דפנות המיחם לא בתחתיתו, בין מבחוץ בין מבפנים טהור. ומסקנא דכולהו פרקין וטעמא דכולהו טמא מדרס וטמא טמא מת וטהור מכלום האמורים כאן הוא, דכל דבר הראוי לשכיבה, והוא שיהיה עשוי לשכיבה או לשיבה או להשען עליו, טמא מדרס. לבר אם הוא כלי חרס דאינו מטמא מדרס, דהכי ילפינן מקרא דכתוב (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו, מקיש משכבו לו, מה הוא יש לו טהרה במקוה אף משכבו יש לו טהרה במקוה, יצא כלי חרס שאין לו טהרה במקוה. והמפץ העשוי לשכיבה, אע"פ שאין לו טהרה במקוה מדכתיב (יש יא) כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא, והאי לאו כלי הוא, מכל מקום טמא מדרס, דמרבינן ליה מקרא דכתיב כל המשכב, כל לרבות את המפץ, ואין לו טהרה עד שיחתך וישאר ממנו פחות משה על ששה. וכלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה, טהורים מכלום. וכן כל דבר הבא מן הים, טהור. וכלי עץ הבא במדה, שמהוץ ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש, נמי טהור מכלום, לפי שאינו מיטלטל מלא. וכן דבר שאין עליו תורת כלי, או שיש לו תורת כלי ואינו ממשמשי אדם אלא ממשמשי טהור, כגון תרבוש של זיתים ומפץ של גתות וסדון של צורות, דאמרנן במתניתין שהן טהורין מכלום, דלא חשיבו כלים של ממשוי אדם

מסכת מקוואות פרק ז'

משנה א'

רבינו עובדיה מברטנורא

יש מעצין - משלימין לארבעים סאה
ולא פוסלין - בשלשה לוגין שאובין. וכולהו מפרש כיצד: חכפור גשמים שיוודין נקפים
גליד - מים שקפאו על פני הארץ או על פני המים
טיט הנרוק - טיט רך ורוק שנעשה כמו רוק
אבן הברד כמים - כמים שאובים דאמרינן לקמן פוסלים ולא מעלים. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. והלכה כעדותו של אנשי מידבא שעושין מקוה מן השלג אפילו לכתחילה
נמצאו מעצין - שהשלימהו
ולא פוסלין - בשלשה לוגין שאובין. שהרי סאה היא הרבה יותר משלשה לוגין, ולא נפסל המקוה בכך

יש מעצין את המקוה יש דברים שאם הם נשפכים לתוך המקוה הם מצטרפים למי המקוה כדי שיהיה בשיעור ארבעים סאה **ולא פוסלין*** גם אם נפלה מהם למקוה כמות של שלושה לוגין* * שאובים, **פוסלין ולא מעצין** יש דברים שאם נופל מהם כמות של שלושה לוגין לתוך מקוה, המקוה נפסל, והם גם לא משלימים את המקוה לשיעור ארבעים סאה גם אם הכמות שלהם פחותה משלושה לוגין, **לא מעצין ולא פוסלין** שגם אם נשפכו לתוך המקוה אין הם משנים את מצב כשרותו של המקוה. עכשיו המשנה מביאה דוגמאות למה שאמרה ברישא של המשנה **אלו מעצין ולא פוסלין** שיכולים להשלים את המקוה שיהיה בשיעור ארבעים סאה: **השקל, והברד, והכפור** טל שקפא, **והגליד** קרחון, **והמלח, והטיט הנרוק** טיט רך כרוק. **אמר רבי עקיבא: היה רבי ישמעאל דין פנגדי** חולק עלי **לומר: השקל אינו מעלה את המקוה. והעידו אנשי מידבא** שם מקום **משמו, שאמר להם: צאו והביאו שקל ועשו מקוה בתחלה** ומכאן הוכחה שאף רבי ישמעאל סובר שלמעשה ניתן להשתמש בשלג לצורך השלמת שיעור מקוה לארבעים סאה. **רבי יוחנן בן נורי אומר: אבן הברד פמים** דהיינו שהברד דינו כמו מים רגילים כלומר שאם אספו אותו בכלי בשיעור של שלושה לוגין והכניסו אותו למקוה, המקוה נפסל כדין מים שאובים וגם בכמות של פחות משלושה לוגין לא ניתן להשלים ע"י לשיעור ארבעים סאה. **פיצד מעצין ולא פוסלין? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל מהם** מהשלג הברד וכו' **סאה לתוכו** לתוך המקוה, **והעלתו** וע"י כך נוספה סאה שמצטרפת יחד עם שלושים ותשע הסאים שכבר במקוה, לשיעור מקוה כשר של ארבעים סאה, **נמצאו מעצין ולא פוסלין:**

*ההלכה אומרת שמקוה שאין בו ארבעים סאה של מי גשמים ונפלו לתוכו שלושה לוגין מים שאובין המקוה נפסל לטבילה, אך אם היו כבר ארבעים סאה של מי גשמים כשרים במקוה אפשר להוסיף מי ברז עליהם והמקוה נשאר בכשרותו

**לוג - מידה שהשתמשו בה בתקופת המשנה למדידת נפח נוזלים ושיעורה בערכים של ימינו לפי הגר"ח נאה לוג = 6543.0 ליטר ושלושה לוגין יוצא 8630.1 ליטר לפי החזון איש לוג = 6.0 ליטר ושלושה לוגין יוצא 8.1 ליטר לפי הרמב"ם לוג = 3.0 ליטר ושלושה לוגין יוצא 9.0 ליטר

רבינו עובדיה מברטנורא

המים - שאובין. בין טמאין בין טהורים
מי כבשים - מים שכבשו בהן זיתים או מיני ירקות
ומי שלקות - מים ששלקו בהן שלקות
והתמד - הרצנים וזגים או שמרים שנתן עליהן מים
עד שלא החמיץ - דאם החמיץ, נידון כמי פירות
קרטוב - אחד משישים וארבע בלוג
פעמים מעלן - כדמפרש, כשיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, ונתן בו סאה מי פירות, ואח"כ נטל סאה ממנו מים ומי פירות מעורבים יחד, הרי כל הסאה של מי פירות שנשארה במקוה משלימים את המקוה
פעמים אין מעלן - כדקתני במקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת

אלו פוסלין ולא מעללין: המים כשהם שאובים **בין טמאים בין טהורים**, **ומי כבשים** מים שכבשו בהם ירקות, **ומי שלקות** מים שהרתיחו בהם ירקות, **והתמד** מים ששמו על שמרי יין או על חרצנים וזגים של ענבים **עד שלא החמיץ** לפני שהחמיצו. **ביצד פוסלין ולא מעללין?** **מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קרטוב** כמות קטנה 1/64 בלוג, **ונפל מהן** למקוה מהמים השאובים או מי כבשים וכו' **קרטוב לתוכו לא העלהו:** לא השלים הקורטוב הנוסף שנפל את המקוה להיות בשיעור ארבעים סאה **פוסלו בשלשה לגין** אבל אם היתה נופלת מנוזלים אלו כמות של שלושה לוגין ויותר אזי המקוה היה נפסל בכך. **אבל שאר המשקין** כגון יין ושמו, **ומי פרות** מיין היוצא מן הפירות, **והציר** מוהל היוצא מדגים מלוחים, **והמרים** ציר של דגים כבושים, **והתמד משהחמיץ** שיש לו טעם יין **פעמים מעללין** משלימים את המקוה לשיעור ארבעים סאה **ופעמים שאינן מעללין** אבל גם לא פוסלים. **ביצד?** **מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל לתוכו סאה מהם - לא העלתו** לא השלימה סאה זו את המקוה לשיעור ארבעים סאה אך גם לא פסלה אותו אבל אם... **היו בו ארבעים סאה, נתן סאה ונטל סאה הרי זה כשר** כלומר אם היו במקוה ארבעים סאה מים כשרים ונפלה לתוכם סאה מנוזלים הללו ממי פירות, ציר וכו' ואח"כ הוציא מהמקוה סאה מים, המקוה נשאר כשר, כיוון שאנו אומרים שהנוזלים האלו שנוספו למקוה בטלו בתוך מי המקוה להיות כמותם:

רבינו עובדיה מברטנורא

וישנו את מראיו כשר - דהדחת כלים לא חשיבא שינוי מראה
ואין פוסלים אותו בשני מראה - משום דצבעא לית ביה מששא
מוחל - מים היוצאים מן הזיתים
ימתין עד שירדו גשמים - דלמלאות בכתף אי אפשר, דבחסר עסקינו, שהוא נפסל בשלשה לוגין
ממלא בכתף - דמקוה שלם אין השאובים פוסלים אותו לעולם

הריח ניקה **בו** במקוה **סלי זיתים וסלי ענבים** שהיו בהם לפני זה ענבים וזיתים, **ושנו את מראיו - כשר** כיוון שהלכלוך מהסלים שגרם לשינוי מראה המים אין בו ממש ולכן אין הוא פוסל את המקוה. **רבי יוסי אומר: מי הצבע** ששרו בתוכם סממני צבע והם צבעו את המים **פוסלין אותו בשלשה לגין, ואינן פוסלין אותו בשני מראה** היינו שדין מי הצבע הוא כדין כל מים שאובין ואם שלושה לוגין מהם נופלים לתוך מקוה חסר המקוה נפסל אך אם אין מהם שלושה לוגין אין הם פוסלים את המקוה אע"פ שהם משנים את מראה מי המקוה וזאת כיוון שבצבע אין בו ממשות. **נפל**

לְתוֹכוֹ למקוה שאין בו ארבעים סאה **יֵין וּמַחֵל** מוהל היוצא מהזיתים, **וְשָׁנָה אֶת מְרֵאֵיוֹ – פְּסוּלֵי** משום שינוי מראה המים. **בִּיצֵד יַעֲשֶׂה** כדי שהמקוה יהיה כשר **יִמְתִּין לוֹ עַד שְׂיִרְדּוּ גְשָׁמִים,** **וַיַּחֲזְרוּ מְרֵאֵיהֶן לְמַרְאֵה הַמַּיִם** שע"י שנוספים מי הגשמים למקוה יחזרו המים למראה הרגיל שלהם. **הָיוּ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה,** מִמֵּלֵא בַּבֶּתֶף מִים שאובים **וְנֹתֵן לְתוֹכוֹ, עַד שְׂיַחֲזְרוּ מְרֵאֵיהֶן לְמַרְאֵה הַמַּיִם** דהיינו שאם מדובר במקוה שיש בו כבר ארבעים סאה יכול הוא להוסיף ולמלא את המקוה במי ברז עד שמראה המים יחזור לקדמותו ואז המקוה יחזור להיות כשר:

מַשְׁנֵה ד'

רבינו עובדיה מברטנורא

* **נִפְלַל לְתוֹכוֹ** לתוך המקוה **יֵין אוֹ מַחֵל וְשָׁנָה מִקְצַת מְרֵאֵיוֹ** היינו שנוזלים הללו שינו את צבע המים בחלק ממי המקוה אזי, **אִם אֵין בּוֹ מַרְאֵה מַיִם אַרְבָּעִים סָאָה** אם אין במקוה ארבעים סאה מים שלא נשתנה מראם, **הָרִי זֶה לֹא יִטְבֹּל בּוֹ** אך אם יש בו ארבעים סאה מים שלא השתנה מראם, יכול לטבול הוא בצד המקוה שלא השתנה בו צבע המים:

אין בו מראה מים ארבעים סאה - אם אין במקוה ארבעים סאה שיש בהן מראה מים, לא יטבול באותו מקוה אפילו באותו צד שיש בו מראה מים. ואם טבל, לא עלתה לו טבילה

* כשיאמר **נפל** יכוון שהוא שם **פנ"ל** - מע"ב שמות. ויפריש כאן צדקה לשם הנפטר ויאמר **פָּזַר נְתַן לְאֲבִינַיִם** ראשי תיבות - פנ"ל. להעלות נשמת הנפטר מנפילתו ע"י הצדקה.

מַשְׁנֵה ה'

רבינו עובדיה מברטנורא

שְׁלֹשָׁה לִזְגִין מַיִם שאובים, **וְנִפְלַל לְתוֹכָן קֶרְטוּב יֵין, וְהָרִי מְרֵאֵיהֶן בְּמַרְאֵה הַיֵּין** וכתוצאה מכך צבעם נעשה כצבע היין, **וְנִפְלְאוּ לְמַקְנָה** ואחר שהשתנה צבעם הם נפלו לתוך מקוה שאין בו ארבעים סאה, אך הם גם לא שינו את מראה מי המקוה הדין הוא ש... **לֹא פְּסָלֵיהוּ** הואיל וכרגע אין להם דין של מים, כיוון שמראם כשל יין והדין הוא שרק שלושה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה ולא יין או מי פרות. **שְׁלֹשָׁה לִזְגִין מַיִם חֶסֶר קֶרְטוּב**

ונפלו למקוה לא פסלוהו - הואיל והן נראין כיון, ומי פירות אין פוסלין בשלשה לוגין הכל הולך אחר המראה - אף על פי שאין ההלב פוסל המקוה ואין במים שיעור שלשה לוגין לפסול, מ"מ כיון שיש כאן שלשה לוגין שנראין כמים, חשבינן להו כאילו כולן מים. ופוסלין. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי

כאן מדובר שלא היו שלושה לוגין שלמים אלא חסרים משהו, **וְנִפְלַל לְתוֹכָן קֶרְטוּב חֲלָב** שלכאורה היינו חושבים שהוא ישרים את החוסר שבמים לשלושה לוגין שאובין, **וְהָרִי מְרֵאֵיהֶן בְּמַרְאֵה הַמַּיִם** וכן החלב לא שינה את צבע המים, **וְנִפְלְאוּ לְמַקְנָה, לֹא פְּסָלֵיהוּ** בכל זאת המים עם החלב לא פוסלים את המקוה, כיוון שהחלב לא מצטרף למים להיות בשיעור שלושה לוגין הפוסלים את המקוה הואיל והחלב בפני עצמו לא פוסל את המקוה. **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַמַּרְאֵה** רבי יוחנן בן נורי חולק על התנא קמא וסובר שתמיד הולכים אחר מראה הנוזלים שנפלו ואם יש להם מראה כשל מים דינים כמים ולכן במקרה שלנו הואיל וסוף כל סוף נפלו לתוך המקוה נוזלים בשיעור שלושה לוגין שנראים כמים דין הכל כמים ולכן המקוה נפסל ע"י כמו שאם היו נופלים לתוכו שלושה לוגין מים שאובין:

רבינו עובדיה מברטנורא

השני טמא - דודאי חסד שיעור המקוה בטבילתו של ראשון
אף השני טהור - דאמרין גוד אחית, והוי כאילו המים שהעלה הראשון בגופו הן מחוברין למי מקוה ולא נחסר משיעורו כלום. ופירשו בגמרא דחגיגה [דף י"ט] דלא תיהו רבי יהודה אלא במעלות דרבנן, כגון שהיה טהור לחולין וטבל להיות טהור למעשר, או שהיה טהור למעשר וטבל להיות טהור לתרומה. אבל לעלות מטומאה גמורה לטהרה, דברי הכל טמא. ואין הלכה כר' יהודה

טגוס - בגד צמר עב, וקורין לו בערבי אלבורנו"ס, ובלוע מים הרבה

מקצתו נוגע במים טהור - ובמקוה שיש בו מ' סאה מצומצמות איירי, וטבל בו אדם לאחר שהטביל בו את הסגוס, טהור האיש הטובל אע"פ שנחסר שיעור מקוה בטבילת נוגע במים. ור' יהודה היא דסבידא ליה אמרין גוד אחית

המים שבתוכן שאובים - וחוזרים ופוסלים את המקוה בשלשה לוגים. שהרי לא היו בו אלא ארבעים סאה מכוונות ונתחסר כשהגביה שפתותיהן מן המים

ומעלה אותם דרך שוליהם - כדי שלא יפלו המים שבתוכן למקוה ויפסלו כל מימיו

מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות היינו שיש בו בדיוק ארבעים סאה, **יָרְדוּ שְׁנַיִם וְטָבְלוּ זֶה אַחֵר זֶה, הָרֵאשׁוֹן טָהוֹר וְהַשֵּׁנִי טָמֵא** כיוון שהראשון הוציא חלק מהמים שנדבקו לגופו מחוץ למקוה, יוצא שהשני טבל במקוה שנשארו בו פחות מארבעים סאה. **רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, אִם הָיוּ רִגְלָיו שֶׁל רֵאשׁוֹן נוֹגְעוֹת בַּמַּיִם** בזמן שהשני טובל, **אִף הַשֵּׁנִי טָהוֹר** שאנו אומרים שעל הטובל הראשון עדיין מחוברים למי המקוה עפ"י הכלל של גוד אחית (משוך והורד). **הַטָּבִיל בּוֹ**

אֶת הַסָּגוֹס בגד צמר עבה שסופג הרבה מים **וְהֶעֱלָהּ** והוציא אותה מהמקוה אזי אם... **מִקְצָתוֹ נוֹגֵעַ בַּמַּיִם, טָהוֹר** שאנו אומרים שהמים שבסגוס עדיין מחוברים למי המקוה ולכן עדיין יש במקוה ארבעים סאה ומי שטובל במקוה זה נטהר. **הַבֵּר וְהֶבֶסֶת שֶׁל עוֹר** שהטביל את הכלים הנ"ל במקוה שיש בו ארבעים סאה בדיוק, **בֵּינָן שֶׁהַגְבִּיָּה שֹׁפְתוֹתֵיהֶם מִן הַמַּיִם, הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָן שְׂאוּבִין** שהיות ויש להם בית קיבול המים שייצאו איתם מהמקוה יקראו מים שאובים ואם יפלו מהם חזרה למקוה מים

בשיעור שלושה לוגין המקוה יפסל. **בֵּיצַד יַעֲשֶׂה** כדי שהמים שבכלים לא יפסלו את המקוה. **מִטְבִּילָן וּמַעֲלָה אוֹתָם דֶּרֶךְ שׁוּלְיָיהֶם** היינו שיטביל אותם כאשר פתחם מופנה כלפי מטה כך שלא יצטברו בתוכם מים ומה שיטפטף מהם כשיציאם מהמקוה לא נחשב לשאוב.

הַטָּבִיל בּוֹ במקוה שיש בו ארבעים סאה בדיוק **אֶת הַמָּטָה, אִף עַל פִּי שֶׁרִגְלֵיהָ שׁוֹקְעוֹת בְּטֵיט הָעֵבֶה** שאינו מצטרף למקוה, **טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם מְקַדְּמִין** כיוון שרגלי המטה טבלו במי המקוה קודם שנכנסו לתוך הטיט. **מִקְוֵה שֶׁמִּמּוֹ מְרֻדְדִין** היינו שגובה המים שבמקוה הינו נמוך ואינו מכסה את כל גופו של הטובל, אך יש בו ארבעים סאה, מה יעשה... **כּוֹבֵשׁ** מכניס הוא לתוך המקוה **אֶפְלוֹ חֲבָלֵי**

עֲצִים, אֶפְלוֹ חֲבָלֵי קָנִים ומניח עליהם משא כבד כדי שלא יצופו, **כְּדֵי שִׁתְּפַחוּ הַמַּיִם** שע"י כך יעלה מפלס המים במקוה ויכסה את כל

רבינו עובדיה מברטנורא

הטביל בו את המטה - שרגליה גבוהות, ואי אפשר להטבילה כולה כאחת במקוה קטן כזה ששיעורו מצומצם, אא"כ רגליה שוקעות בטיט

העבה - שאינו נרוק ואין מטבילין בו **שהמים מקדמין** - להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט, ובמים הוטבלו

שמימי מרודים - שאין המים עמוקים, מחמת המקוה רחב והמים מתפשטים בכלו. ואע"פ שיש בו ארבעים סאה, אין כל גופו מתכסה במים בבת אחת

כובש - לצד אחד של מקוה

אפילו חבילי עצים וקנים - ואע"ג דנראה כמקוה שהלוקו, אפילו הכי הואיל והמים נכנסין ביניהן, לא הוי חלוק. וכובש דנקט, מפני שהעצים והקנים צפים על פני המים, וצריך לכבש עליהם אבנים כדי שיכנסו תחת המים
היה מולין ומביא במים - מנענע המים בידיו
כיון שעבר הגל - של מים על המעלה של מקוה שהמחט מונח בה וצפו מי הגל על המחט, טהורה. ולפי שהמחט דקה וקטנה וירא פן תפול במים, דרך להטבילה כן

גופו של הטובל, ויזרר וטובל ואין זה נקרא מקוה מחולק. מחט טמאה שהיא נתונה על מעלות המערה על מדרגות המקוה שמחוץ למים, היתה מולין ומביא במים מנענע את המים, כיון שעבר עליה הגל בזמן שמי המקוה יציפו את המדרגה ואת המחט שעליה ע"י הנענוע, טהורה המחט נטהרת בכך, שהיות והמחט קטנה חוששים שהיא תלך לאיבוד אם יטבילו אותה בצורה הרגילה, לכן זוהי הדרך להטביל מחטים:

ארץ ישראל טהורה, ומקוואותיה טהורים

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר "יהנה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר"

אם לומדים בעשרה אומרים לאחר הלימוד קדיש על ישראל (נמצא בסוף הקונטרס)

תפלה על הנפטר לומר לאחר הלימוד

אָנָא יי מלא רחמים, אֲשֶׁר בִּידֶךָ נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בֶּשֶׂר אִישׁ, יְהִי נָא לְרִצּוֹן לְפָנֶיךָ תּוֹרַתְנוּ וְתַפְלָתְנוּ (ליחיד: תּוֹרַתִּי וְתַפְלָתִי) בְּעִבּוּר גְּשָׁמַת (פכ"פ) וּגְמֻזֹל נָא עִמָּהּ בְּחַסְדֶּךָ הַגָּדוֹל לְפָתוּחַ לֵה שְׁעָרֵי רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשְׁעָרֵי גֶן עֵדֶן וְתִקְבַּל אוֹתָהּ בְּאַהֲבָה וּבְחַבְדָּה וְשִׁלַּח לָהּ מִלְּאֲכִיפֶה הַקְדוֹשִׁים וְהַטְהוּרִים לְהוֹלִיכָהּ וּלְהוֹשִׁיבָהּ תַּחַת עֵץ הַחַיִּים אֲצֵל גְּשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים וְהַצְּדִיקָנוּת חֲסִידִים וְחֲסִידוֹת לְהַנּוֹת מִזֵּיו שְׂכִינְתָּךְ לְהַשְׁבִּיעָה מְטוֹבָךָ הַצָּפוֹן לְצְדִיקִים, וְהַגּוֹף יְנוּחַ בְּקֶבֶר בְּמִנוּחָה נְכוֹנָה בְּחִדּוּהָ וּבְשִׂמְחָה וְשִׁלּוּם כְּדַכְתִּיב יְבֵא שְׁלוֹם יְנוּחוּ עַל מְשַׁכְּבֵתֶם הוֹלֵךְ נְכוּחוֹ, וְכַתִּיב יַעֲלוּ חֲסִידִים בְּכַבּוֹד יִרְנְנוּ עַל מְשַׁכְּבֵתֶם, וְכַתִּיב אִם תִּשְׁכַּב לֹא תִפְחָד וְשִׁכְבְּתָּ וְעָרְבָה שְׁנָתְךָ.

לנקה: וְתִשְׁמֹר אוֹתָהּ מִחֲבוּט הַקֶּבֶר וּמִרְמָה וְתוֹלְעָה, וְתִסְלַח וְתִמְחֹל לָהּ עַל כָּל פְּשָׁעֶיהָ, כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא, וְזִכּוֹר לוֹ זְכוּיוֹתָיִךְ וְצְדִיקוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ, וְתִשְׁפִּיעַ לָהּ מִנְשָׁמְתֶךָ לְדַשֵּׁן עֲצָמוֹתֶיךָ בְּקֶבֶר מְרֵב טוֹב הַצָּפוֹן לְצְדִיקִים, וְכַתִּיב מָה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאֶיךָ, וְכַתִּיב שִׁמֵּר כָּל עֲצָמוֹתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבְּרָה, וְיִשְׁפוֹן בְּטַח בְּדָד וְשִׁאֲנָן מִפְּחַד רָעָה, וְאֵל תִּרְאֶה פְּנֵי גִיהֶנֶם, וְנִשְׁמָתָהּ תִּהְיֶה צְרוּרָה בְּצִרוּר הַחַיִּים, וְלִהְיוֹתוֹ בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים עִם כָּל מַתֵּי עַמּוּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים, אָמֵן:

זכור: וְתִשְׁמֹר אוֹתוֹ מִחֲבוּט הַקֶּבֶר וּמִרְמָה וְתוֹלְעָה, וְתִסְלַח וְתִמְחֹל לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו, כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא, וְזִכּוֹר לוֹ זְכוּיוֹתָיו וְצְדִיקוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, וְתִשְׁפִּיעַ לוֹ מִנְשָׁמְתוֹ לְדַשֵּׁן עֲצָמוֹתָיו בְּקֶבֶר מְרֵב טוֹב הַצָּפוֹן לְצְדִיקִים, וְכַתִּיב מָה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאֶיךָ, וְכַתִּיב שִׁמֵּר כָּל עֲצָמוֹתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבְּרָה, וְיִשְׁפוֹן בְּטַח בְּדָד וְשִׁאֲנָן מִפְּחַד רָעָה, וְאֵל יִרְאֶה פְּנֵי גִיהֶנֶם, וְנִשְׁמָתוֹ תִּהְיֶה צְרוּרָה בְּצִרוּר הַחַיִּים, וְלִהְיוֹתוֹ בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים עִם כָּל מַתֵּי עַמּוּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים, אָמֵן:

אם לומדים בעשרה אומרים לאחר הלימוד קדיש על ישראל

קדיש על ישראל

נוסח אשכנז

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא (אמן). בְּעֵלְמָא כְּרַעוּתָהּ, דִּי בְּרָא כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךָ מְלֻכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן:

נוסח ספרד (אשכנזי)

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא (אמן), בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְּרַעוּתָהּ, וְיִמְלִיךָ מְלֻכוּתָהּ, וְיַצְמַח פְּרוּקְנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ (אמן). בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן:

יהא שמה רבא מברך רעלים ורעלמי עלמא:

יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא (אמן). לעלא מן כל ברכתא (בעשי"ת: לעלא ולעלא מפל ברכתא) ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן (אמן):

על ישראל ועל רבנו, ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון, ועל כל מאן דעסקין באורייתא, די באתרא קדישא הדין ודי בכל אתר ואתר. יהא קהון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמין וחיין אריכין ומזונא רויחא ופורקנא מן קדם אבוהון דבשמיא (וארעא) ואמרו אמן (אמן): יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן (אמן): עשה (בעשי"ת: ה) שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן (אמן):

קדיש על ישראל נוסח עדות המזרח

יתגדל ויתקדש שמה רבא. (עונים אמן) בעלמא די ברא כרעותיה וימליד מלכותיה ויצמח פרוגיה ויקרב משיחה (עונים אמן) בחיכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן. יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא

יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם, ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמה דקדשא בריך הוא. לעלא מן כל ברכתא שירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנו ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון. דעסקין באורייתא קדשתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר, יהא לנא ולקון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמין מן קדם מארי שמיא וארעא ואמרו אמן (אמן): יהא שלמא רבא מן שמיא חיים ושבע וישועה ונחמה ושינבא ורפואה וגאליה וסליחה וכפרה ורנח והצלחה לנו ולכל עמו ישראל ואמרו אמן (אמן): עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן (אמן):

תפילת אל מלא רחמים

לנפטרות: אל מלא רחמים, שזכנ במרומים, המצא מנוחה נכונה, על כנפי השכינה, במעלות קדושים וטהורים, כזוהר הרקיע מזהירים, את נשמת (פלוני בת פלוני) שהלכה לעולמה, בעבור שניתן (בלי נדר) צדקה בעד הזפרת נשמתה, בגן עדן תהא מנוחתה לכן בעל הרחמים יסתירה בסתר כנפיו לעולמים, ויצרר בצרור החיים את נשמתה. יי הוא נחלתה, ותנוח בשלום על משכבה, ונאמר אמן.

לנפטר: אל מלא רחמים, שזכנ במרומים, המצא מנוחה נכונה, על כנפי השכינה, במעלות קדושים וטהורים, כזוהר הרקיע מזהירים, את נשמת (פלוני בן פלוני) שהלך לעולמו, בעבור שניתן (בלי נדר) צדקה בעד הזפרת נשמתו, בגן עדן תהא מנוחתו לכן בעל הרחמים יסתירהו בסתר כנפיו לעולמים, ויצרר בצרור החיים את נשמתו. יי הוא נחלתו, וינח בשלום על משכבו, ונאמר אמן.

השכבה לאיש

לאדם גדול אומרים לפני ההשכבה פסוקים אלו:

והחכמה מאין תמצא. ואיזה מקום בינה: אשרי אדם מצא חכמה. ואדם יפיק תבונה: מה רב-טובה אשר צפנת ליראה. פעלת לחוסים בך, נגד בני אדם: מה-יקר חסדך אלהים. ובני אדם, בצל כנפיך יחסיון: ירוין מדרשן ביתך. ונחל עדניך תשקם:

טוב שם משמן טוב. ויום המות מיום הולדו: סוף דבר הכל נשמע. את-האלהים ירא, ואת מצותיו שמור, פי-זה פל-האדם: יעלוז חסידים בכבוד. ירננו על משכבותם: מנוחה נכונה בשיבה עליונה, במעלת קדושים וטהורים, כזוהר הרקיע מאירים ומזהירים. וחלוץ עצמים, וכפרת אשמים, והרחקת פשע, והקרבת ישע, וחמלה וחנינה, מלפני שוכן מעונת. וחולקא טבא, לחיי העולם הבא, שם תהא מנת ומחיצת וישיבת נפש השם הטוב (פלוני בן פלונית), רוח יהוה תניחנו כגן עדן, דאתפטור מן עלמא הדין, ברעות אלהא מרא שמיא וארעא. מלך מלכי המלכים ברחמיו ירחם עליו, יחוס ויחמול עליו. מלך מלכי המלכים יסתירהו בצל כנפיו ובסתר אהלו, לחזות בנעם יהוה ולבקר בהיכלו. ולקץ הימין יעמידהו, ומנחל עדניו ישקהו. ויצרור בצרור החיים נשמתו, וישים כבוד מנוחתו, יהוה הוא נחלתו. וילוה אליו השלום, ועל משכבו יהיה שלום. פדכתיב: יבא שלום, ינוחו על-משכבותם. הולך נכוחו: הוא וכל-בני ישראל השוכבים עמו, בכלל הרחמים והסליחות, וכן יהי רצון ונאמר אמן

השכבה לאישה

אשת חיל מי ימצא. ורחוק מפנינים מכרה: שקר חתן והבל היופי. אישה יראת יהוה היא תתהלל: תנו-לה מפרי ידיה. ויהללוה בשערים מעשיה: רחמנא דרחמנותא די לה היא, ובמימרה אתבריאן עלמאי - עלמא הדין ועלמא דאתי, ונגנו בה צדקניות וחסדניות דעבדן רעותה, ובמימרה ובתקפה יאמר למיעל קדמוהי דכרן נפש האשה הפבודה והצנועה והנכבדת מרת (פלונית), רוח יהוה תניחנה כגן עדן, דאתפטרת מן עלמא הדין, ברעות אלהא מרא שמיא וארעא. המלך ברחמיו יחוס ויחמול עליה, וילוה אליה השלום, ועל משכבה יהיה שלום. פדכתיב: יבא שלום, ינוחו על משכבותם. הולך נכוחו: היא וכל-בנות ישראל השוכבות עמה, בכלל הרחמים והסליחות, וכן יהי רצון ונאמר אמן: